

ВІКТИМНІСТЬ ДІТЕЙ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Ключові слова: жертва, діти, віктимність, мережа Інтернет, безпека

Keywords: victim, children, victimity, Internet, safety

Анотація: Розглянуто проблему віктимності дітей в мережі Інтернет. Встановлено чинники, що провокують дитину стати жертвою. Запропоновано заходи запобігання віктимності дітей в Інтернеті.

Abstract: The problem of children victimity in the Internet is considered. The factors that provoke children to become a victim are established. The measures for children victimity prevention in the Internet are offered.

В сучасних умовах розвитку суспільства Інтернет надає наймовірні можливості для здійснення відкриттів, спілкування й творчості. На сьогоднішній день Інтернет-технології стали частиною життя всього людства. Сфера суспільних відносин, що мають злочинний характер значно розширилась, наприклад, досить поширеною стала група злочинів, яку умовно називають «віртуальна злочинність» [1, с. 87]. У зв'язку з тим, що всевітня мережа розвивається без будь-якого контролю і містить велику кількість інформації, яка не завжди є безпечною для дитини, все більшої уваги набуває проблема забезпечення безпеки дітей в Інтернеті. Все частіше саме вони стають жертвами так званої «онлайн-злочинності», а тому віктимологічна поведінка дітей в мережі Інтернет набуває все більшої актуальності та потребує подальших досліджень.

Відповідно до п. 5.1. Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 рр.), необхідно заохочувати і захищати права дітей на захист від дискримінації, доступ до інформації, свободу вираження думок і участі в цифровому середовищі. Конвенції Ради Європи забезпечують міцну основу для захисту дітей від потенційних ризиків для їх безпеки та конфіденційності в цифровому середовищі. [2]. У доповіді ОБСЄ щодо доступу до Інтернету наголошується, що право на свободу самовираження має бути універсальним, включно з технологією, яка робить його можливим. Утім особливо підкреслюється необхідність вжити додаткових заходів для забезпечення прав в Інтернеті вразливих груп, таких як діти [3, с. 23-24]. В останні роки в Україні та світі почали проводитися масштабні дослідження впливу Інтернету на безпеку дітей. Так, вперше кафедрою превентивної роботи та соціальної політики ЮНЕСКО в Україні було проведено дослідження щодо рівня знань українців про безпеку дітей в Інтернеті. Результати показали, що переважна більшість дітей (96%) не знають про безпеку, які існують в мережі, майже половина дітей знаходиться в потенційній небезпеці, оскільки регулярно розміщує особисті дані, а кожен п'ятий неповнолітній вже опинявся в небезпечних ситуаціях, маючи безпосередній контакт зі зловмисником [4, с. 337]. Отже, така необізнаність дітей щодо безпеки, яка існує в мережі Інтернет є визначальним фактором, який зумовлює все більше зростання кількості дітей-жертв «онлайн-злочинності».

Як зазначає Головкин Б.М. віктимність – це уразливість членів суспільства перед злочинними посяганнями за певних ситуацій. Як явище – це властивість соціального суб'єкта наражатися на небезпеку злочинних посягань за певних обставин, ситуацій або внаслідок дій інших осіб [5, с. 8]. Щодо підлітків, то основним фактором віктимності є їх вік, що у свою чергу, обумовлений такими чинниками як: незавершеність формування особи у біологічному плані; неможливість дати опір злочинним посяганням; незавершеність формування особистості у соціальному плані; нездатність адекватно оцінювати обстановку, що веде до більшої вірогідності потрапити в криміногенну ситуацію як жертва злочину [4, с. 337]. Так, зокрема, Міністерство освіти і науки України у своєму листі зазначає: «Зосереджуємо увагу на загрозливій ситуації, яка почала поширюватися в Україні в дитячому середовищі з середини 2016 року. Йдеться насамперед про так звані «смертельні квести», які ширилися соціальною мережею «ВКонтакте». Варто розуміти, що поширення цих небезпечних квестів відображає проблеми, які є не лише в дітей, а й у суспільстві загалом, насамперед у ставленні дорослих до дітей» [6]. Слід звернути увагу, що багато інших видів злочинів вчиняються онлайн, а їх жертвами є діти. Мова йде про встановлення з дитиною незаконного контакту (грумінгу) з подальшими злочинними діями, кіберпереслідування, онлайн насилля, шахрайство, порнографія та ін. Так, 28% жертв дитячої порнографії становлять діти, знайомство з якими відбулося через мережу Інтернет. У силу своїх вікових та фізичних особливостей вони не усвідомлюють, що у процесі спілкування можуть натрапити на осіб, які спочатку увійдуть в їхню довіру, а потім зможуть маніпулювати ними в подальшому [7, с. 169-170]. В теорії навіть існує методика «підробного віку», що супроводжується створенням соціальної сторінки в мережі з фотокартками однолітків жертви, для можливості подальшого знайомства.

Запобігання віктимності дітей в мережі Інтернет є складовою частиною віктимологічного запобігання злочинності, що представляє собою діяльність різних державних, суспільних і приватних органів, установ та організацій, окремих громадян, яка спрямована на нейтралізацію, а по можливості і ліквідацію факторів, що формують віктимну поведінку, полегшують вчинення злочинів, а також захист дітей від злочинних посягань шляхом зниження особистісної віктимності. Віктимологічний аспект запобігання спрямований на виявлення потенційних жертв неправомірних дій та злочинів в соціальних мережах і проведення з ними виховної роботи. Вказується, що у профілактичній роботі з даною групою велике значення мають, насамперед заходи не правового характеру, а педагогічні, психологічні, медичні [4, с. 338]. З огляду на вищевикладене, слід визначити наступні заходи запобігання віктимності дітей в Інтернеті: інформування про потенційну небезпеку стати жертвою «онлайн-злочинця»; розроблення програм протидії розміщенню шкідливої для дітей інформації у мережі Інтернет як державою, так і приватними сайтами; проведення роз'яснень батьками, педагогами а також ЗМІ щодо ненадання будь-якої особистої інформації чи інформації про інших осіб; обов'язкове повідомлення правоохоронним органам про факт погроз або іншого незаконного впливу на дитину; інформування про потенційну небезпеку стати жертвою «онлайн-злочинця»; надання роз'яснень щодо можливих способів вчинення злочинів через мережу Інтернет. Зокрема, в Україні діють програми інформування про безпеку в Інтернеті такі як: Онляндія-безпечна веб-країна; безпека дітей в Інтернеті; небезпечні квести для дітей; профілактика залучення, та інші, які включають цілу низку заходів, спрямованих на навчання дітей безпечному користуванню Інтернетом.

З огляду на незавершеність формування особистості у соціальному плані діти є довірливими і часто стають жертвами злочинів. На сьогодні розроблено достатню кількість програм запобігання злочинності в мережі Інтернет як на міжнародному так і на національному рівні. Для ефективного зниження ступеня небезпеки в Інтернеті детального дослідження потребує питання віктимної поведінки дітей в соціальних мережах та розроблення програм виховання.

Список використаних джерел:

1. Сметаніна Н. В. Наукові підходи до теорії злочинності у сучасній українській кримінології: монографія / Н. В. Сметаніна; за заг. ред. В. В. Голіни; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Право. – 2016. – 192 с.
2. Стратегія Ради Європи з прав дитини (2016-2021) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/files/str.pdf>
3. Гончаренко О. А. Право доступу до Інтернету як складова прав дитини / О. А. Гончаренко // Право та інновації. – 2016. – № 4 (16). — С. 23–29.
4. Юрченко О. Ю. Проблеми безпеки дітей в соціальних мережах та в Інтернеті

(віктимологічний аспект) / О. Ю. Юрченко // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-1. — С. 336–338.

5. Головкін Б. М. Віктимність як основна категорія віктимології / Б.М. Головкін // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 136. – С. 6-13.

6. Лист МОН «Про деякі питання щодо організації виховної роботи у навчальних закладах у 2017-2018 навчальному році» від 27.07. 2017 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/56857/

7. Гусєва К. А. Жертва дитячої порнографії / К.А. Гусєва, О. О. Соловей // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2014. – № 1. — С. 165–174.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман,
проф. Б. М. Головкін,
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

**Злочинність у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
3-68 кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.**

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017